

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

- N. IORGA. — Două rapoarte de prefecti.
G. VILSAN. — La pindă (poezie).
I. CIOCIRLAN. — Două suflete (nuvelă).
EUGEN CERNAT. — Sonet.
N. N. BELDICEANU. — Bunicii (schiță).

CRONICA :

- N. IORGA. — «Discursurile parlamentare, etc.», ale lui G. Chițu.
«Din istoria amuțirii lui « final » (O. Densusianu).
Z. BIRSAN. — Agata Birsescu în Austria.
I. SCURTU. — «Ștefan-cel-mare sau Atletul lui Hrist» (G. Becescu-Silvan). — Două broșuri populare. — Revista revistelor.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA”

AU APARUT :

DRUM ȘI POPAS

Note de drum. — Schițe

DE

C. SANDU

A apărut :

ISTORIA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITA POPORULUI ROMÂNESC

DE

N. IORGA

ȘI

tipărită pe cheltuiala Ministerului de Instrucție Publică.

SUMARUL :

CARTEA I. — Țara Moldovei până la Ștefan-cel-Mare.

- » II. — Tatăl lui Ștefan-Vodă, Tinereța lui Ștefan.
- » III. — Domnia lui Ștefan-cel-Mare până la luptele cu Turcii (1457-75).
- » IV. — Luptele cu Turcii.
- » V. — Cei din urmă ani din viața lui Ștefan-cel-Mare.
- » VI. — Moștenirea lui Ștefan-cel-Mare.
- » VII. — Amintirea lui Ștefan-cel-Mare.

De vânzare la toate librăriile din țară.

Pretul : | Ediția populară 75 de bani
 | de lux lei 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

DOUA RAPOARTE DE PREFECȚI.

De citeva luni de zile a apărut la tipografia Carol Göbl, fără a se pune în librărie, cred, «darea de seamă prezentată Consiliului județean» de d. Luca Ionescu, prefect de Tulcea. Cam în același timp, prefectul de Putna, d. N. N. Săveanu, a tipărit o broșură despre școlile din județul său.

D. Luca Ionescu e cunoscut ca un foarte bun administrator, energic în executarea măsurilor sale, și ca un om statornic căruia nu-i place a rătăci — ca atîtora — dintr'o funcție în alta, socotind cu dreptate că a strica rostul prin multe lucruri e mult mai puțin vrednic de un om de ispravă decît a rămînea statornic în locul pe care-l cunoaște mai bine și pentru care simte mai mult interes. Raportul d-sale, care stă de mai mult timp la Tulcea și declară că n'are de gînd a-și desface vre-odată munca, în dregătorie sau fără dregătorie, de prefacerea în sens european, modern și românesc a acestui district-provincie, e bine scris, și nu cuprinde numai statistică, ci judecata măsurilor ce s'au luat pînă acum, prețuirea situației de astăzi, precum și sfaturi și planuri pentru viitor: e, în unele părți, un resumat istoric și un program, din care se întrevede de o potrivă un spirit luminat și patriotic, doritor de a lăsa în urma sa lucruri întemeiate.

D. Săveanu a fost profesor de filosofie, a debutat bine în Cameră: în administrație a trecut tîrziu. Prefecții prea cărturari nu sînt totdeauna cei mai buni; între altele și pentru aceia că pot vedea în această situație a lor un adăpost, o răsplată, care nu cere silinți nouă: ei își pot închipui — cea mai rea și mai făcătoare de rău dintre iluzii — că ei ar fi făcuți pentru ceva mai bun decît pregătirea alegerilor și iscălirea actelor zilnice. Numai cît nu într'aceasta se încheie astăzi în România foarte rău administrată, silită a se preface cu totul și în această privință, în timpul cel mai scurt, rostul

unuî cîrmuitor de judeţ. Nu există o activitate prea mare, o inteligenţă prea vie şi prea originală pentru ca să nu găscască în aceste frumoase Ținuturi, așa de părăsite și de maltratate până mai ieri, o sarcină vrednică de silințele cele mai încordate. Satele care sînt ca acelea de pe vremea lui Alexandru-cel-Bun trebuie să iea chip de sate ale unei țeri de civilizație, spre folosul nostru; drumurile vechi trebuie îmbunătățite, atîtea alte drumuri croite din nou; pornirile păcătoase trebuie înfrîinate, cu orice jertfe și cu orice preț; cu cei ce storc țerănimea, cu aliații arendașilor hrăpitori trebuie umplute temnițele după procese răsunătoare, care să învețe minte și pe alții; pentru pregătirea unei populații rurale luminate, unei Româniî să-tești liberată de prejudecăți, de temeri, de stiala dobitocească a omului care a fost înjugat prea mult, an de an și veac de veac, trebuie de ridicat sus, de-asupra căsuțelor albe și bogatelor livezi, cea de a doua biserică: școala.

De școală se ocupă d. Săveanu în raportul său. Forma expunerii este simplă. Se înșiră una după alta comunele din județ, se arată populația, bogăția fiecăreia, se arată care era starea învățăturilor cînd prefectul fost profesor a început a propovedui oamenilor, cu vorbe bune și exemple potrivite, nevoia luminii, care schimbă sufletele și prin ele — mai mult decît orice miluire oficială cu pămînturi, decît orice pomana cu porumb din grînarele Statului, — viața întreagă: apoi se arată, în cuvinte cari sînt adese ori înduioșate și înduioșătoare, cum stau astăzi școlile. Se vede cum cutare sat a cerut el să fie ajutat pentru a clădi, cum altul s'a supus indemnului, cum un al treilea s'a luptat îndărătnic pentru a nu fi cele patru ziduri zadarnice, și cum la urmă a fost adus și acesta la judecata cea bună (te gîndești, ge-tind, la frumoasa și binefăcătoarea nuvelă pe care dăunăzi d. V. Pop o tipăria în această Revistă și care s'ar cuveni să-și afle locul în toate cărțile de citire ce merg în sate). Din toate cele spuse se des-face această încheiere mîndră, pentru care trebuie să mulțamească cei cari nu cred că fac parte pentru un timp oarecare dintr'o alcătuire de Stat oarecare, pe care au datoriat de a o jăfui pentru poftetele lor; încheierea că: Județul Putna are școlii.

* * *

Avem astfel din două județe știri nouă, dintre care cele din Putna nu privesc decît școlile. Sînt însă alte treizeci de județe despre viața cărora în anul 1903 nu s'a transmis nimic decît rapoarte confidentiale, făcute mai mult sau mai puțin pripit și ascunse pe multă vreme în Archiva

Ministeriului de Interne, și cifre de statistică, pe care cineva se poate răzîma întru citva.

Atîta n'ajunge însă, de sigur, pentru ca să se lămurească acei cari peste cincizeci sau o sută de ani vor voi să studieze, nu ticăloase intrigi de cluburi, nu clevetirile nerușinate din ziare, nu mahalagismele culese în cafenele și tipărite în locurile de cinste ale foilor, nu jocul cu numirile, strămutările, înaintările, destituirile și decorațiile, ci viața adevărată a acestui popor. Și, iarăși, atîta n'ajunge pentru ca cercurile largi cărora regimul constituțional li dă puterea de a trimete reprezentanți în Corpurile Legiuitoare, ca deputații și senatorii din aceste corpuri, cari au menirea de a hotări prin votul lor cele mai însemnate măsuri ce se vor aplica unui popor întreg, ca miniștrii cari conduc și supraveghează îndeplinirea legilor și trebuie să ție în samă totdeauna realitatea asupra căreia se va coborî acea teorie, pentru ca toți acești oameni să-și dea samă în ce țară trăiesc și căror schimbări ea li este supusă.

Istoricul cultural al viitorului va putea scrie pagini hazlii, une ori dureros de hazlii, arătînd în ce chip s'a risipit în veacul al XX-lea averea poporului român de aceia tocmai cari au avut mai puțină parte la greaua ei cîștigare. Un capitol va fi consacrat, neapărat, «încurajării de publicații». Și ce se va mai rîde de atîtea negliobii pentru care s'a întrebuițat paraua noastră a tuturor!

Dacă s'ar lăsa lichelele, exploatatorii și fanfaronii să-și facă singuri, cu banii lor, sau cu banii cerșiți de la particulari, reclama! Și cu acele sume să se tipărească pe fiecare an un impunător volum pentru fiecare județ, în care prefectul său, în numele lui, un om destoinic, să arăte ce a văzut și făcut în cursul anului, căci e pus acolo ca să vadă și ca să facă. Ce minunată bibliotecă de informații ar putea rezulta astfel, și cît de lesne ar goni ea închipuirile sentimentale, anarchiste sau înveninate pe care ziarele le răspîdesc ca stare adevărată a țerii!

E o hotărîre pe care nădăjduiesc s'o văd și eu cîndva îndeplinită.

N. IORGA.

VERSURI VECHI

Nu strunele pot da glas, nici aduc cîntări,
Ci tocmita strunelor slobod dulei răsunări,
Și obstirea întru sfaturî nu va fi tocmită,
De n'or avea dragoste și vorbă unită.

(de Ghenadie din Cozia, 1747: traducere).

LA PÎNDĂ

Pe flori, ca mari scînteî de aur, rătăcesc albine
 Se-ableacă peste gardul cu zăbrele
 Albastrele mănuchiuri de zorele,—
 Și rîd la tine.

Doi fluturi albi s'alungă 'n aer
 Bătînd pripit din aripî. —
 Și cerul cit e de frumos!
 Sus, vintul toarce strălucitul caer
 Al norilor. — Arome vin
 Din cîmpul dogorit de soare.

În note dulci, tremurătoare,
 Un cîntec de clavir se pierde,
 Umplînd de mîngîioase tonuri firea.
 Tu stai lingă portița verde,—
 Pîndînd iubirea.

G. VILSAN.

DOUĂ SUFLETE

— SFÎRȘIT —

Rămăsesem de altfel într'o stare sufletească de care abia acum încep să-mi dau seama.

De și era aproape seară, totuși nu mă putui hotărî să plec spre casă, ci o luai razna prin pădure, umblind multă vreme așa 'n neștire.

De nenumărate ori am apucat pe poteca ce scoboară spre sat și iarăși mă pomeniam bătînd aceleași cărări în apropierea bordeielor... Voiam cu orice chip să-i mai văd, să le vorbesc și să-mi cer ertare că i-am turburat cu prezența și vorbele mele.

Dar cînd eram aproape de bordeiul lor, mă cuprîndea un tremur și nu mai știam ce fac. Orice scîrțîit, orice foșnet de pas mă făcea să tresar... Mă gîndeam că se poate întîmpla ca ei să fie pe afară, că mă vedeau chiar cum stau pîndar în preajma lor...

Ah! Îmi era groază de fapta mea și grăbiam să mă depărtez de teama de-a nu da ochi cu ei...

Cum ajungeam însă în liniștea pădurei departe, de bordeiul care ascundea acele suflete minunate, găsim iar motive de-a mă reîntoarce...

... Și-am rătăcit așa până târziu din noapte, când auzii cornul pădurarului chemînd încetîșor și aproape. La lumina lunii care se ridicase sus, îi zării umbra strecurîndu-se printre copaci și la cîțiva pași ne întîhirăm. Pricepuse gîndul care mă muncia, căci n'a plecat de vreme în sat ca de obicei, ci a așteptat să mă întovărășească. Îmi spuse că la bordeiul de supt brad e tot lumină și dacă voesc putem să ne strecurăm să privim înnăuntru fără a fi bănuți măcar. Puțin mai înnainte, cînd trecu pe acolo, a zărit pe fată citind, iar pe bătrîn gătind de-ale mîncării.

... Neputînd a-i vedea altfel și a le vorbi, nu mă împotriviîu la îndemnul pădurarului...

... Ne apropiarăm. La frîntura de geam din spatele bordeiului se vedea tot lumină. Pădurarul o luă înnainte și-mi făcu semn să-urmez.

Tremuram și inima-mi bătea cu putere. Călcam încet și cu băgare de seamă, de teamă să nu ni s'audă pașii. Ajuns în umbra cetinei de brad, mă opriîu puțin, iar tovarășul se alipi de tulpina copacului care se ridica tocmai în coasta bordeiului.

După ce se lăsă în genunchi, privi o clipă și apoi se dădu binișor la o parte făcîndu-mi semn să m'apropiîu.

Cu toate că poposisem în umbră totuși inima-mi bătea cu putere și răsufarea pripită n'o puteam stăpîni.

Cînd am îngenunchiat și mi-am îndreptat privirea prin deschizătura de birne, mi se păru că se 'nvîrtește pămîntul cu mine. Împrejurul mieu se făcuse întuneric... Dar un grai și o voce minunat de frumoasă se lămuriau tot mai mult în auzul mieu, iar înnaintea ochilor mi se făcu lumină încetul cu încetul...

... Supt acoperișul de birne și lut al bordeiului se arată încăperea strîmtă și joasă.

Abia luminată de opaițul care clipește fumegăios, pare un mormînt!

În fund și în stînga intrării se vîd înșirate în întuneric două paturi așternute cu rogojină, iar în rotocolul de lumină e prinsă pe țărugi și o lodbă lată de fag care ținea loc de masă... De-o parte și alta, cărți, la mijloc o călimară cu condei, un chibrit, un mosorel de ață cu cîteva ace înfipite în el și alte mărunțișuri.

În dreapta intrării, în malul de pămînt e săpat cuptorul sclipind

de jărat, de-asupra căruia se ridică coșul de nuiele : iar de-o parte și alta staū pe trunchiū ceī doī pribegī..

Copila citia în rusește dintr'un manuscris voluminos, iar bătrînul ascultă stînd cu coatele proptite pe genunchi și cu capul plecat.

Din cînd în cînd bătrînul își îndrepta mijlocul frînt, ridică capul dînd la o parte pletele argintii ce-î cădeau pe față și, uscîndu-și ochii în cari străluciau lacrimi, făcea semne copilei să se oprească cu cititul...

Tînăra-i tovarășă îi dădea atuncî cartea și bătrînul recitua cu vocea tare aceleași pagini... Ștergea adesea rînduri întregi, adăuga altele și apoi venia iar rîndul copilei ca să citească mai departe...

Paginile acelea, cartea aceia trebuie să fie povestea dureroasă a întregului lor neam..., căci ochii bătrînului și frumoșii ochi ai tinerii copile prea mult lăcrimează în timpul cititului.

Și nu m'aș fi îndurat să mai plec. aș fi stat să mă apuce ziua ingenunchiat acolo, după cum se zice că-î apuca pe pribegī — citînd și scriînd —, dacă pădurarul nu m'ar fi îndemnat să plec...

Pe drum spre casă mi-am amintit că mama, fiind născută și crescută pe moșiile bunicului din Basarabia, în tinerețe vorbea bine rusește... Ce minunat lucru să-mi fi amintit mai din vreme !

Acu trebuia să hotărăsc pe mama ca de zilele Crăciunului să meargă în pădure și să între în vorbă cu ei... Poate că ar putea să-î hotărască să se retragă la curte, unde ar fi avut tot sprijinul nostru...

Îmi părea rău chiar că lucrul acesta nu-mi venise în minte mai din vreme.

Cînd am spus bătrînei planul meu, s'a prins bucuroasă... M'a certat chiar că n'o vestisem mai dinnainte...

Ce bine-mi părea cînd mă gîndiam c'o să putem scăpa acele suflete alese, din chinul ce îndurau... Așteptam acum cu nerăbdare sosirea sărbătorilor.

* * *

În seara spre ajun era gata tot pentru plecare. Încărcasem două sănii cu tot felul de merinde ce trebuia să împărțim muncitorilor. Pentru cele două suflete dragi pregătisem asemenea cîteva coșuri, ca să le lăsăm în de-ajuns lucate în cazul cînd totuși nu i-am fi putut îndupleca să se scoboare în sat...

De vre-o cîte-va zile pădurarul nu mai venise pe la curte. Îmi spusese mai înainte că bătrînul era bolnav, și-acum lipsa veștilor mă neliniștia.

Știind mai ales că trebuia să mă'nțeleg cu el pentru drumul de a doua zi, întârzierea trebuie să fi avut pricină de samă!

Tîrziu de tot, cînd pierdusem nădejdea de orî-ce știre, mă pomeniîu cu femeia din casă care-mi aduse un bilețel...

Îl luaî și mi-aruncaîu repede ochiî pe amîndouă părțile, dar nu văzuiî nici o literă. Plicul, de o formă lunguiată, cu totul deosebită de a celor obicînuite, n'avea nici-o adresă.

Întrebaîu pe femei cine i l-a dat și pentru cine anume.

Îmi spuse atunci că pădurarul care abia venise, i-a dat biletul pentru mine și așteaptă să-mî vorbească. Spuseîu să-l cheme. Nu mă gîndisem nici-odată că unul din cei doi pribegî și mai ales copila mi-ar scrie vre-un rînd măcar; totu-și plicul acesta îmi căsuî o stare sufletească de neliniște pe care o mai simțișem numai atunci cînd mă găsisem înnaintea bătrînului și-a tovarășei lui de pribegie.

Inima simțișe, căci batea prea repede, îndemnîndu-mă stăruitor să cred că acolo e scrisul ei. Am încercat de cîteva orî să desfac plicul, dar gîndul că ochiî vor vedea cu totul alt-ceva de cît ceia ce-mî spunea inima, mă îngrozia și nu-mî dădea pas.

Mi-ar fi plăcut să țîu vecinic nedesfăcut acel plic fără adresă, numai să pot fi mult timp sub stăpînirea acelei atît de dulce neliniște sulletească ce-mî hărăzise momentul...

Pădurarul însă, care intrase fără să-l simt și mă privia cum întorceam plicul pe-o parte și pe alta cătîndu-l în zare la lumina lămpii, tuși încet în semn de luare aminte.

Cînd mă întorseîu spre el, îmi spuse că scrisoarea i-a dat-o copila ca să mi-o aducă mie.... Am deschis'o. Într'un scris cu trăsături așa de frumoase și într'o franțuzească perfectă, mă ruga să trec a doua zi pe la bordeiul lor...

Întîî nu ascultam simțimîntului năuntric, inimiî care mi se părea că prea se grăbește și acum mai nu-mî venia să dau crezămînt ochilor... Am cetit'o a doua oară, și așa fi mai citit-o încă de nenumărate ori, dacă tovarășul de-alături n'ar fi început cu semnul lui de tusă.

Vedeam că ar spune ceva și nu îndrăznește.... Îndemnîndu-l la vorbă, îmi comunică în cele din urmă că bătrînul, care nu mai eșise la muncă mai bine de-o săptămîină, e bolnav greî.... Copila nu spusese nimănuî nimic, dar pădurarul văzuse tot uitîndu-se în bordeiî pe furiș ca de obiceiî.

Vestea aceasta m'a neliniștit dînd biciî miîții să 'mpletească fel de fel de închipuirî.

După ce hotărîrăm de toate pentru drumul de-a doua zi, dăduî drumul pădurarului petrecîndu-l pînă afară.

De cu ziuă timpul s'arătă să fie frumos. Acum însă cerul se înno-rase de tot și începuse a fulgui de ninsoare.

De-aș fi bănuit măcar numai, de cele ce s'au întâmplat, n'aș fi pregetat un moment, să plec chiar atunci noaptea în pădure.

Ajungeam poate la timp...

Noaptea s'a dezlănțuit furtună năpraznică. A doua zi dimineața nu se mai vedea nici în cer, nici pe pământ: iar zăpada crescuse aproape de briu...

Prin sat nici țipenie de om.

Argații cari trebuiau să meargă cu săniile la Birnova, imi spuseră că nici chip nu-î să plecăm.

Pădurarul abia dovedind să vină din sat pînă la curte, asemeni a fost de părere să așteptăm să mai stea de sus...

Dar a furtunit cu potop de ninsoare toată ziua ajunului și cele trei ale Crăciunului, de se speriasse lumea că n'o să mai poată eși din casă.

Îți poți închipui în ce stare mă găsiam. Crăciunul acela nu l-oiu uita nici-odata.

După ce s'a potolit ninsoarea, mă hotărîm să plec cu orî și ce chip, măcar că nu voiau nimeni să se dea prinși la așa drum.

Cu mare greu am pornit, cu lopătași înaintea și noi călări în urmă.

De și plecasem de zi cu noapte, totuși abia am putut ajunge noaptea tîrziu. Noroc de moș Cirjă pușcașul și de pădurar, cari știau bine colnicile, căci altfel am fi rătăcit cine știe cît prin codru, pe unde zăpada bătea la piept.

În pădure bordeiele nu se mai cunoșteau: omătul le astupase cu desăvîrșire, doar sulurile de fum ce ieșiau din coșuri de le mai însemnau. Pe la unele din ele muncitorii măi frămîntase zăpada, abia rupînd cărări prin preajmă, la cel al pribegilor nici urmă. De n'ar fi fost bradul ca semn, cu greu l-am fi nimerit.

Cel dintîiu care ajunsese pînă acolo, fu moș Cirjă. Curăți intrarea de zăpadă pînă la pragul de jos și bătui în ușă. Cînd fui aproape, se întoarse îngrijat spre mine și-mi spuse că nu-î semn bun, de oarece nu răspunde nimeni. Mai băturăm din nou, dar aceiași tăcere.

Vînătorul prinse atunci capătul unei manele, în marginea de jos a ușei și apăsînd o scoase din țîțini.

Înăuntru întuneric... Eu rămăsei ca trăznit în prag, iar moș Cirjă scobori treptele scăpărînd un chibrit...

Mucul de luminare aprins goni întunericul din încăperea rece și aproape plină de zăpadă.

Pe patul din fața cuptorului înzăpădit zăcea bătrînul mort, iar

copila îngenunchiată cu capul plecat pe pieptul scumpului bătrîn...

În minele tinere ținea strîns minele tatălui, iar părul bogăției de aur cădea în valuri peste rochia neagră de doliu...

Moș Cîrjă s'apropie, i-atînge cu mîna și apoi își face semnul crucei înghinînd: «Au pierit amîndoi».

Pe măsuta de lingă stîlp am găsit un bilețel la fel cu cel primit cu cîteva zile mai înnainte. Cuprîndea ultima lor dorință...

Mă ruga să-i îngrop în același mormînt sub brazii de la schit, iar volumele de manuscrise să le trimit la Geneva la o adresă dată.

Le-am împlinit dorința, iar ca semn de dragoste ce le port mereu în suflet, am cioplit marmora ce-ai văzut.

I. CIOCÎRLAN.

SONET

Încet, încet, ca umbrele spre seară,
 Peri din minte-ți chipul mieu, iubito;
 Și azi te miri, căci tu n'ai fi dorit-o...
 S'atit de mult ai vrea să nvie iară!

Că viața mea pe veci ai pustiit-o,
 Zadarnic prinde-acuma rău să-ți pară; —
 Nu poți să'nvii iubirea ta fugară,
 Nici inima-mi pe care-ai impetrit-o...

De-acum uitarea își întindă scutul
 S'acopere deșertele cuvinte,
 Ce mi le-ai spus o clipă spre-a petrece;

Nu te trudi să redeștepți trecutul:
 Mai cată oglinda să-și aduc'aminte
 Ce chipuri s'au răsfrînt în fața-i rece?

EUGEN CERNAT.

BUNICII

La marginea târgului, în mijlocul unei livezi bătrâne, albe de floare, o căsuță albă, cu acoperișul de draniță, încărcat de mușchiu verde, ascunsă în perdele de iederă. În mijlocul livezii visează, în lumina caldă a zilei de Florar, un rîmnic adinc.

În pridvor o bătrînă mică și firavă, cu ochelarii pe virful nasului, stă pe un scăunaș cu trei picioare și împletește la ciorap. Într'un ungher, un băețel și o fetiță, nepoțelii, — cu căpșoarele bălane și crețe și cu ochișorii albaștri ca peruzeaua, desmeardă un motan mustăcios, cu mînușițele lor albe :

«Nai! *salaacu Milon...* Salaacu moș Milon, că *taante-i bătîn, iel...*»

Motanul toarce tolănit într'un rotocol tremurător de lumină și clipește somnoros din ochii lui galbeni. Bătrîna împletește gînditoare la ciorap, și, din cînd în cînd, pleacă capul alb, ridică sprincenele negre și privește cu dragoste la nepoțelii pe deasupra ochelarilor.

Din odăile adormite în umbră și liniște, vine miros dulce de sulfînă. Vîntul tremură ușor perdelele lungi de iederă, aduce mirezmele livezii înflorite și scutură fluturi trandafirii din mărul rotat de lingă pridvor.

Nepoțelii lasă motanul și vin de-și lipesc cumînți căpșoarele de pieptul bunicei; albăstrelele de sub genele aurii cată rugătoare către cicorile bătute de brumă ale bătrînei :

«Bunicuță... bunicuță... spune-ne o poveste...»

Bătrîna îi sărută pe macii frumoși ai obrazilor. Glasurile subțirele pornesc iar ca un ciripit de rîndunele :

»Bunicuță... bunicuță... ne spuî o poveste... așa-i... așa-i?»

— Vă spune bunica, vă spune... Comorile buniceî, comorî...»

Și bătrîna îi sărută iar, și rămîne apoi un răstimp cu ochii duși. Căpșoarele bălane se lipesc mai tare de pieptul ei. Albăstrelele se fac mari între genele aurii. Și se face liniște adîncă în livada troienită de flori; parcă e gata s'asculte și ea basmul buniceî. Și în liniștea sfîntă fluturii trandafirii ai mărului călătoresc prin sulurile de lumină spre macii și albăstrelele din pridvor.

Glasul bunicii pornește molcom :

«A fost odată un împărat...»

Și glasul moale coboară și se ridică în unde line.

Pe pustiurile fără hotare, pe un cal năzdrăvan, alb de spume, trece Făt-Frumos ca vîntul. Zboară din brațul vînjos buzduganul uriaș în

văzduhuri, cad sfărîmate porțile de aramă sub buzduganul greu. Se încing lupte cumplite între voinicul cu pletele de aur și zmeii unași zingănesc și fulgeră paloșele grele, cad răpuși zmeii...

Glasul bătrînei curge melodios în liniștea adîncă.

În văzduhurile albastre soarele de Florar coboară leneș spre dealurile sineliî. Copacii azvîrl umbre negre peste ierburile pletoase. În mijlocul livezii albe, sub geana neagră a umbrelor, visează ochiul verde al rîmnicului...

Nepoței ascultă cuminți.

...Aleargă Făt-frumos ca gîndul prin singurătățile nemărginite, pe calul năzdrăvan, cu Cosinzeana, mîndra cu părul de aur, strînsă la pieptul său de voinic...

*

Portița scîrție încet în liniștea asfințitului... E bunicul: pășește tacticos pe cărare, printre vetrele roșii de trandafiri, sprijinindu-se în cîrja-i lustruită. Barba lungă de sfînt pune o pată de zăpadă pe haina de șiiac. În umbra pălăriei cu marginile late, lucesc doi ochi plini de bunătate. Pășește tacticos bunicul în umbrele amurgului și pufăește rar din pipă: puff, puff... Și painjinișuri vinete de fum îi plutesc leneș împrejur...

Nepoței îi sar veselii înnainte, ciripind drăgălaș:

«Vine bunicu... vine bunicu...

— Dragii buniculuii făcăi... Are bunicu doi feți-logofeți cu păru de aur creț...

Și bătrînul îi ridică pe rînd de subsuori:

«Tîița mare pină 'n pod! și-î sărută frumos în creștet.

— Bunicule, cîntă-ne ceva din ghitară...

— Vă cîntă moșul, vă cîntă... Dragii moșului dragi... Puffi-puffi...

Bătrînul intră în casă și după un răstimp ese cu ghitară, într'un nou raș albăstriu de fum, îmbrăcat în halatul lui străvechiu, cu fesul în cap, cu ciubucul în colțul gurei: se așează în jilț oftînd îngîndurat:

«Bătrînețele, bătrînețele...

— Bunicule, bunicule cîntă-ne mă *loy* matale *călăselul*. Voim să zucăm *călăselul*...»

Bătrînul zîmbește fericit în barbă, mai pufăește odată închizînd din ochi, apoi așează încet ciubucul pe parmaclicul cerdacului, și prinde a le cînta din gură ținîndu-și isonul din ghitară. Și bunicuța, cinchită pe scăunașul cu trei picioare, începe a le bate voioasă din palme, privindu-î cu nemărginită dragoste pe deasupra ochelarilor.

Iar nepoței prind a toca cu botinuțele lor portocalii în podelele pridvorului, și unde se rotesc fuduli, și se uită când la piciorușele lor. când, pe sub gene. la bunică, c'o seriozitate așa de comică încît nu s'au mai putut stăpîni bunicii și i-au luat în brațe, i-au strîns la piept și i-au sărutat pe ochișorii albaștri ca peruzelele și pe obrajii înfierbîntați. Și bunicuții i-a tremurat bărbiia ascuțită când a zis:

Dragii bunicuții, dragi... Comorile bunicuții comori...

Iar bunicului i s'au umezit ochii plini de bunătate când i-a mîngîiat:

Dragii bunicului, dragi, că are bunicul doi feți-logofeți cu părul de aur creț...»

Erau așa de fericiți bătrînii în cuibul lor singuratic, din ulicioara aceasta tăcută și pustie, unde vuetul depărtat al tirgului abia răzbătea ca un freamăt pierdut de ape!

Amurgul de Florar își cerne umbrele și melancolia. Și-i o liniște nemărginită împrejur ca pe alte tărîmuri. Și livada bătrînă revarsă în cerdac valuri de răcoare și valuri de mirezme. O mierlă flueră de dragoste în desisuri. Bătrînul oftează îngîndurat cu ochii țintiți în gol... Nepoței stău în brațele lui, cu căpșoare bălane, lipite supt mustețele de zăpadă... Amintirile îl învăluiră ca un miros vag de flori uscate... Își dădu încetinel jos nepoței, luă ghitara, și în tăcerea infinită coarțele suspinară adine. supt bolțile albe. și bunicul începu a îngîna încet și cu melancolie un cîntec de demult, pe care l-a murmurat de atîtea ori în pacea amurgurilor din tinerețe. în același pridvor, pe când vîntul de sară mîngîia plete ca pana corbului și cosițe ca beteala:

«Pe o stîncă neagră într'un vechiu castel
Unde curge 'n vale un rîu mititel...

Copiii ascultă cumiunți cu căpșoarele de ingerași răzimate de jilț, cu albăstrele mari între genele aurii.

Sus în văzduhurile albastre prind a tremura steluțe sfoase...

În prag s'arată bunicuța. mititică și adusă de spate, și trece ușoară ca o umbră prin pridvor și se așează tăcută pe scări.

Ghitara suspină încet... Glasul cald al bunicului coboară îndurerat. se 'naltă melancolic în umbrele fumurii ale amurgului. tremură pierdut, se topește ca o suviță de fum în nemărginire:

«Pe o stîncă neagră într'un vechiu castel...

N. N. BELDICEANU.

CRONICĂ

S'a vorbit adese-ori despre uitarea lui G. Chițu din partea tovarășilor săi de luptă. Liberalii i-au pus numai bustul în ceia ce se chiamă așa de frumos «incinta Camerii»; iată însă că un bărbat politic dintre vechii conservatori, un conservator cu atit mai convins și mai conștient, cu cât a fost și în mijlocul liberalilor și a putut face pe deplin și experiența *liberalității* acestora, d. Gr. G. Tocilescu, cheltuiește atâtea săptămîni din viața sa împovărată cu lucrări științifice, tipărind «Discursurile parlamentare și alte mici lucrări literare» (*discursurile* nu sînt «lucrări literare») ale lui G. Chițu. Jertfa de ostenele pe care a depus-o d. Tocilescu, e cu atit mai vrednică de laudă, cu cât discursurile lui Chițu n'au o importanță durabilă, nici o deosebită frumusețe.

Titlul promite și un studiu introductiv asupra vieții și operei lui Chițu, scris de chiar d. Tocilescu. L-am căuta însă în zădar. Supt portretul oratorului stă scris ca explicare (înăuntru decî): «Studiul introductiv asupra vieții și operei lui George Chițu va apare odată cu volumul al II-lea, pînă cel mult la 15 Aprilie 1904». Noi am trecut însă și de 15 Mai și studiul tot n'a apărut. Asemenea lucruri mari se fac cu greu. Și apoi cine ar putea să nu recunoască deosebită greutatea pe care trebuie s'o întîmpine un vechiu conservator de convingeri în laudarea unui fost ministru liberal care a trăit până mai dăunăzi?

* * *

Într'o broșură, intitulată *Din istoria aînășirii lui «u» final* (extras din Analele Academiei Romîne) d. Ovidiu Densusianu arată cum acest *u*, întreg în cele mai vechi scrieri românești, s'a umbrat răpede spre *ă*, afară de anumite poziții sintactice a cuvintelor terminate cu el și afară de cazul cînd el se afla după două consane (*trăgînda*, d. ex.). D-sa amintește și păstrarea sporadică a acestui element de limbă până astăzi în anumite locuri și în cutare cuvinte. De sigur că aceasta se datorește numai ritmului cîntecelor populare care cerea une ori pe *u* întreg la sfîrșitul versului. În păstrarea lui *u* până și în acte din veacul al XVIII-lea aș vedea reminiscențe ortografice din trecut.

N. IORGA.

Agata Birsescu în Austria. — Iubita noastră tragediană, care în anii din urmă a fost fala Teatrului Național din București și cât a stat în țară n'a pregetat un moment de-a înprăștia lumina artei sale pînă și în orașele cele mai mici ale provinciei. a reapărut de curînd pe scenele teatrului german cu o putere de strălucire uimitoare.

Într'un turneu pe care l-a făcut prin diferite orașe din Austria, Agata Birsescu a stîrnit multă însuflețire și interes. Gazetele din Kiel, din luna Martie, sînt pline de elogiul la adresa ei, numînd-o «una din cele mai serba-

torite tragediene ale prezentului» Magda, Sapho și Hero, superbele ei creațiuni, au produs pretutindenea o sguuitoare impresie.

Afară de repertoriul ei cunoscut a revenit pe scena germană cu două piese de Carmen Sylva: «Marioara» și «Am Verfalltag». «Agata Birsescu — zice *Deutsch-Oesterreichische Theater Zeitung* — care se bucură de cea mai înaltă considerație a Poetei încoronate și cunoaște spiritul artistic al Reginei sale mai bine decît ori care alta, ea în prima linie e chemată să dea creațiunilor Carmen Sylvei cea mai desăvîrșită interpretare».

Tiroler Tagblatt din Bozen, după ce spune că piesa «Marioara» îți sună în urechi ca o poveste ce se începe cu «a fost odată...» și după ce o aseamănă cu murmurul unei vâlcele de pădure, ce alunecă ușoară printre mușchi și feregă, continuă:

«Agata Birsescu a găsit pentru interpretarea acestei piese un ton cu totul particular. Vocea ei suna dulce, intimă și desmierdătoare ca ciripitul unei păsări de pădure și cînd artista la lumina unei stetea să plece printre copacii seculari, ea însăși părea o poveste căreia ne venea să-î strigăm: O, rămii... rămii încă! Tu ești atît de frumoasă!»

Vorbește apoi despre «Arria și Messalina», tragedia lui Wilbrand:

«De la prima apariție pe scenă artista a fost entusiast salutată de public. Rolul Messalinei, Agata Birsescu îl joacă cu totul convingător și magistral. În fie-ce moment a rămas «bestia cea blondă». Mimica feții ei, o clipă nu se odichnește și fie-care cuvînt e spus într'un fel desăvîrșit, armonizîndu-se cu o poziție a corpului demnă de pictat».

«La «Medea» însuflețirea publicului a crescut din act în act. Agata Birsescu s'a întrecut pe sine însăși. În rolul acesta ea sta ca pe un cîmp, pe care-l stăpînește absolut și pe care 'și desfășoară uimitoarea ei forță dramatică».

În acelaș ton glăsuiesc ziarele *Bosnische Post* de la Seryewo și *Il Giornaleto di Pola*.

* * *

Am înregistrat aceste știri, cari ne umplu sufletele de mindrie, ca să se știe cu ce entusiasm a fost întîmpinată Agata Birsescu pe scena germană, după anii petrecuți în țară.

Un angajament ce-l are începînd de la toamnă la «Berliner Theater», unul dintre teatrele de frunte din capitala Prusiei, o va reține pețru multă vreme depărtată de țara romînească. Sufletul ei însă va sbura din cînd în cînd spre atra vartei noastre naționale și odată... cînd o va învinge dorul de soarele Romîniei, să sperăm c'o vom revedea.

Z. BIRSAN.

* * *

Nu mai ieșim din veacul pigmeilor, al hecarilor îndrăsneți, cari par a găsi încă un public de gură cască, înaintea căruia să treacă drept oameni mari. Pînă și amintirea sfină a lui Ștefan Vodă nu scapă neatinsă de nămolul vorbelor goale și nesincere ce încep a se revărsa ca o pacoste peste capetele cetitorilor naivi, mulți și astăzi la noi, din păcate...

În editura librăriei Sfetea a apărut o broșurică¹ despre Ștefan-Vodă, scrisă de d. Gh. Becescu-Silvan, care afirmă a o fi făcut «după cele mai vechi hrisoave și cele mai noi cercetări istorice». Cît de onestă este această aserțiune, se poate vedea din cele cîteva rînduri ale Prefetei, unde ni se descopere — de sigur pe temelul vr'unui foarte vechiu (și necunoscut) hrisov și a unor cercetări istorice din cele mai nouă (și inedite)! — că *mormîntul lui Ștefan s'ar afla la Suceava!* Tot acolo măi citim că această broșurică este menită a da «o nouă și neperitoare lumină Eroului de la Racovăț, Valea-Albă și Dumbrava Roșie!». «Adevărurile» istorice de soiul acestora și mirozeniile de stil și de gîndire bolnavă în cel măi îngrijitor grad foiesc prin broșură — și trebuie să îndepărteze pe orice admirator cîstit al nemuritorului Voevod. Rar s'a pomenit — chiar și la noi — o carte măi nesinceră și măi copilărească despre un subiect care s'ar cuveni să inspire numai evlavia cea măi desăvirșită.

* * *

În editura foi săptămînale *Răcașul* din Cluj a început să apară o folositoare bibliotecă populară, cuprinzînd micî povestiri literare și morale pentru înălțarea și limpezirea sufletelor țărănești. Au ieșit pîn'acum două broșuri de acestea: întia răspîndește o schiță a d-lui G. Stoica (*Hirca*), publicată și în revista noastră, iar a doua adună într'un mănunchiu, supț titlul *Păcatele noastre*, o serie de staturi morale cuminți ale d-lui Petru Suci, la adresa poporului sătean. Broșurile sînt scrise într'o limbă curată, simplă și mișcătoare; sinceritatea stilului și a ideilor găsește ușor calea spre sufletul țeranului.

* * *

Luceafărul (N-r 8, Budapesta), publică un articol commemorativ asupra lui *George Barișii* (de Al. Ciura), o poesie (*Dimineața*) de N. Otavă, o schiță a lui Simin, din viața de redacție, versuri de G. Stoica, tîlmăcind dorul de viața la țară, o schiță, tot de la țară, de I. Agîrbiceanu, un articol al d-lui V. Moldovan despre «adevărul poetic», urmarea îngrijitei traducerii a lui O. Goga din *Tragedia omului* (*Madách*), o *causerie* asupra jocului, de G. T., cronică și notițe. Frumoasa copertă a noului număr se datorește d-lui Lascar Vorel, un elev de seamă al academieii de pictură din München. Măi avem un portret al lui Jókai, romancierul mort dăunăzi, un altul al pictorului Lenbach, o ilustrație reprezentînd excursiunea studenților romîni din Budapesta într'o comună romînească și portretul unei frumoase Romînce de acolo.

* * *

Păt-Frumos (N-r 5, Birlad), are o poesie de d. A. C. Cuza, continuarea și sfîrșitul novej *Neamul Udreștilor* a d-lui I. Al. Brătescu-Voinesți, o poesiă a d-lui G. Tutoveanu, un articol, interesant în felul lui, despre literatura noastră de acum, de d. Șt. Petică, o poesie de d. D. Nanu și un document

¹ «Ștefan cel Mare sau Atletul lui Hrist». București, 1904, pp. 43 în 8°.

inedit, dela Vodă Vasile Lupul, datat din Iași, 10 Septembrie 1639 și aflător în colecția de manuscrise a părintelui econom I. Antonovici.

* * *

Paloda Literară (No. 4, Birlad) ne aduce în pagina întâiu portretul d-lui T. Maiorescu, o poesie a d-soarei Elena Văcărescu (*Mea culpa*), care înalță un imn duios, de-o inspirație aleasă, către scumpul trecut al neamului nostru; urmează un articol al d-lui M. Dragomirescu asupra lui Caragiale, publicat mai de mult în «Epoca»; o frumoasă traducere liberă din Alfred de Musset (Lucia) de d. D. Nanu și novela «Confession» a lui Guy de Maupassant, conștiincios redată în românește.

* * *

Gazeta Artelor (N-le. 41—42, București) cuprinde un material variat și bogat din domeniul vieții noastre artistice; numai regretabilul articol contra d-lui Kiriac, pe care-l relevasem în numărul trecut al revistei, turbură impresia simpatică ce ne face revista bine alcătuită a d-lui J. Movilă. Cîteva portrete de artiste și de artiști romîni, precum și o reproducere a tabloului d-lui N. Bran (*Jurămîntul lui Tudor Vladimirescu*), împodobesc numărul.

* * *

Solidaritatea (No. 3), organul uniunii didactice din Dolj, are mai multe articole asupra învățămîntului și continuă cu traducerea d-lui A. Georgescu din *Electra* lui Sofocle.

* * *

Revista învățătorilor și învățătoarelor din România (No. 11, Buzău), o altă foaie didactică utilă, publică și ea cîteva articole școlare, datorite unor dascăli ce-și pricep chemarea, precum și o poesie care cîntă Bucovina și e scrisă de un elev al școlii normale din București.

I: Sc.

RĂSPUNSURI

R. A. Berlin. — Mulțumim pentru cronica d-tale, care va apare în numărul viitor: vom primi cu plăcere și altele, mai ales dacă vei căuta să le încheși într'o formă mai concisă și mai literară (decî mai îngrijită). Vorbele puține, dar bine alese, spun tot-deauna mai mult decît frase rau încercate și nesigure, care mai adăpostesc și repetițiile de idei, atît de supărătoare.

D-lui Dr. Al. V. — Pe cit știm noi, poporul nu pronunță nicăeri *sub*, ci *supt*: «sub» datează din epoca latinistă, dar nici atunci — vorba d-tale — vitelul n'a supt *sub* vacă», căci îngrijitorii vitelor noastre n'au știut și nu prea știu nici astăzi latinește!

D-lui Onisifor, Sibiu. — Bănuiala d-tale este întemeiată. D-l Sadoveanu a mai publicat schița, într'altă formă, acum cîteva ani, în revista *Pagini literare*, însă a iscălit-o c'un pseudonim. Autorul schiței din «Musa» nu î decît un prea discret transcriitor al schiței acesteia, în forma ei d'întîiu.

Teodoru, Iași. — M. S. Str. Toamnei, 87.